

DISPUTATIO XIII.

De voluntate & libertate Dei.

AD omnem formam sequitur aliqua inclinatio, quæ vocatur appetitus, qui est naturalis si sequatur formam quæ à natura inest, sensitivus, si sequatur formam per sensus apprehensam & quia variæ formæ per sensus apprehenduntur, hinc non est tantum unus, sicut naturalis, sed varius; denique est intellectualis, si sequatur formam per intellectum cognitam & hic dicitur voluntas.

QUÆSTIO I.

An voluntas Dei habeat se per modum potentia vel actûs.

DICO. Oportet in Deo esse voluntatem cum fit in eo intellectus, & sicut suam intelligere est suum esse, ita suum velle, S. Th. hic Q. 19 a. 1. O.

Explicatur & probatur: imprimis in Deo est voluntas: quia in ente, in quo est intellectus, etiam est voluntas; cum voluntas sit appetitus intellectualis vel inclinatio in bonum cognitum, ideoque omnis substantia intellectualis etiam est volitiva.

Deinde illa voluntas non est per modum potentia: quia est perfectio simpliciter simplex excludens omnem imperfectionem & includens quidquid pertinet ad lineam volitivi, consequenter habet se per modum purissimi actûs uti supra etiam de intellectu diximus; & ex ibi dictis hic formari & solvi possunt objectiones.

QUÆSTIO II.

An voluntas Dei ut libera distinguatur virtualiter à seipsâ ut naturali?

DICO. Deus respectu illorum, quæ non ex necessitate vult, liberum arbitrium habet, S. Th. hic Q. 19. a. 10. Q.

Ex.

Explicatur: Sicut scientia simplicis intelligentiæ & scientia visionis non distinguuntur virtualiter ex parte subjecti sed solum ex parte objecti: quia scientia simplicis intelligentiæ terminatur ad omnia possibilis, scientia verò visionis terminatur ad futura præterita & præsentia, ità voluntas Dei necessaria & libera non distinguitur virtualiter ex parte subjecti sed solum ex parte objecti, in quantum voluntas necessaria terminatur ad divinam bonitatem, quæ est objectum primum divinæ voluntatis, voluntas autem libera terminatur ad creaturas, quæ sunt objectum secundarium divinæ voluntatis.

Q U Æ S T I O III.

In quo consistit actus liber divinæ voluntatis & quomodo stet cum immutabilitate?

Nihil fide certius, & lumine naturali notius est quam in Deo dari libertatem perfectissimam; at nihil in Theologiâ difficilius quam illam libertatem cum immutabilitate Dei concordare; quia actus liber exigit indifferentiam, ut potuerit esse vel non esse, immutabilitas autem Dei necessitatem importat, ratione cuius quidquid in Deo est, ità est, ut non potuerit non esse, hinc explicatu difficile, quomodo summa Dei immutabilitas cum summâ ejus libertate & indifferentiâ consistat. Pro quo.

Nota I. Libertas bene definitur Dominium actûs ad opposita. Dicitur imò: Dominium, quo significatur potestas cuiusdam indeterminationis & independentiæ ab objecto, circa quod agens liberum versatur, in hoc enim operatio liberi agentis ab operatione agentis necessarii distinguitur, quod potentia agentis necessarii ità ab objecto proposito adæquetur, ut non sit in ipsius potestate objectum illud respicere aut in oppositum divertere, dum econtrâ facultas agen-

Di Volunt
agens ibi non
nec ab his attrad
scilicet adque
vel ad ipsam p
citantem, se de
mnia sui actûs
actus liberi a
nec objectum es
no significatur
nec opposita vel
nec vel opposit
que pertinent ad
Nota 2, 4, e
bertatem Dei in
aliqua formalitate
nec neca provenien
Actum liberum
cellarias perfectione
libera est, defice
Libertatem co
nec saltem in respe
ad creaturas ex
liberum consistit
ab actu necessario
nec esse.
DICO, Voluntas a
nec, determinat se ips
nec ad aliam non nec
Sive actus liber
nec necis connotans
potest non esse terminu
Primum 1. Exerci
fuit ad aliam in aliquo
nec neca Dei, que ab
nec nec ab actu liberè

agentis liberi non ita adæquatur à proposito objecto, nec ab ipsius attractione ita subjugatur, quin vel ipsi resistere illudque deserere, quæ est libertas exercitii, vel ad oppositam partem, quæ est libertas quoad specificationem, se determinare possit. Dicitur 2dò: Dominium sui actûs: quo significatur velle & nolle, qui sunt actus liberi arbitrii, per quos suam indifferentiam circa objectum exercet. Dicitur 3tiò: ad opposita, quo significatur objectum & terminus libertatis, quæ sunt opposita vel contradictoriè ut esse vel non esse objecti vel opposita contrariè ut: bonum & malum, quæ pertinent ad libertatem contrarietatis.

Nota 2. 4. esse potissimum modos explicandi libertatem Dei. 1mus: Quod libertas non consistat in aliqua formalitate Deo intrinseca sed in denominatione extrinseca proveniente ab effectibus à Deo productis. 2dus: Actum liberum superaddere ad perfectiones Deo necessarias perfectionem aliquam intrinsecam, quæ, quia libera est, deficere potuit & in Deo non esse. 3tius: Libertatem consistere in entitate modali defectibili aut saltem in respectu rationis, quem habet actus Dei liber ad creaturas existentes & futuras. 4tus: Actum Dei liberum consistere in terminatione ratione distincta ab actu necessario, quæ terminatio potuit in Deo non esse.

DICO. *Voluntas divina qua ex se necessitatem habet, determinat seipsam ad volitum, ad quod habet habitudinem non necessariam*, S. Th. hic Q 19. a. 3. ad 5. Sive actus liber divinæ voluntatis est ipse actus necessarius connotans creaturas velut terminum, qui potest non esse terminus.

Probat 1. Exercitium divinæ libertatis non consistit adæquatè in aliquo extrinseco; quia est perfectio increata Dei, quæ ab æterno fuit intrinseca Deo; Deus enim ab æterno liberè voluit creare mundum, 2dò Non

con-

XII.

plius intelligentiæ
virtualiter ex pre
quæscientia sim
nia possibilia, scie
ura præcisa & præ
ria & licet non di
si sed libet ex parte
naria terminatur ad
tum primam di
libera terminatur ad
darium divi

III.

voluntatis &
libertate?
turali notius est
fectissimam; at
llam libertatem
quia actus liber
se vel non esse,
importat, ratio
est, ut non po
cile, quomodo
ejus libertate &

tur Dominium
ominium, quo
minationis & in
agens liberum
agentis ab ope
quod potentia
siro adæquatur
n illud respicit
econtra factus
agen-

consistit in perfectione Deo intrinsecâ defectibili: quia perfectio defectibilis entitativè in ratione perfectionis imperfectionem importat: nam posse non esse est maxima imperfectio. 3^{tiò} Actio libera non superaddit ad necessariam modum aliquem seu entitatem modalem defectibilem, quia ille modus importaret in Deo aliquam potentialitatem, cum divina essentia ad illum modum se haberet ut perfectibile ad perfectivum & consequenter in Deo daretur aliqua compositio. 4^{tò} Actus liber non constituitur formaliter per respectum rationis ad creaturas: quia est aliquid reale Deo ab æterno conveniens, à quo dependet tota vis & efficacia divinæ providentiæ, in quo fundatur scientia Dei libera; absurdum autem esset, si diceretur, hoc esse aliquem respectum rationis à nobis confictum. 5^{tò} Sed libertas divinæ voluntatis consistit adæquatè in ipsâ entitate volitionis divinæ subjectivè necessariâ & immutabili, terminativè & objectivè indifferenti propter non necessariam & independentem terminationem sui actus ad objecta creata volita: quia actus liber secundum rationem formalem libertatis est Deo adæquatè intrinsecus: quia est perfectio simpliciter simplex, hic actus autem Deo intrinsecus vel est indifferens subjectivè, quatenus hic actus voluntatis creandi mundum poterat in Deo non esse, vel est indifferens objectivè & terminativè, quatenus æterna Dei voluntas in se eadem & immutata perseverans æquè ab æterno potuisset se determinare ad mundum in suo nihilo relinquendum, ac jam se determinavit ad dandum illi esse; atqui actus Dei liber non potest esse indifferens indifferentiâ subjectivâ: aliàs enim aliquod divinum potuisset non esse & Deus foret mutabilis; ergo actus Dei liber est solùm indifferens indifferentiâ activâ, objectivâ & terminativâ, quatenus idem motivum divinæ bonitatis, quod propter connexionem necessariam cum divinis perfectionibus

&

Dei voluntatis
 & admodum cum
 vna vna amet nec
 illud in inquam m
 compositem cum ob
 vna circa illa fut
 dicens & sibi ipse
 ista determina
 endo nolita; in at
 voluntatis abque ill
 diversitate nullo
 tio, à nobis volit
 entia activâ reu p
 tum & independen
 ferentia videtur fuisse
 ubi totam differentia & a
 tantum quantum est nec
 ter constituit in habitu
 habitudine ad objectum
 sunt; Voluntas vero
 a se, sed habitudo e
 habenda autem e
 nam quam non q
 voluntas aut
 Obj. 1. Actus liber et
 non esse, atqui nihil div
 quod nihil divinum est act
 e. Distinguendo maj
 est esse & non esse aut
 indifferens & terminativè
 p
 sunt igitur firm
 voluntatis & conti
 va & voluntas activa
 sicut & voluntas non eff
 esse voluntatis & nolle
 Pars I. Tit. I. Sect. I.

& adæquationem cum divinâ voluntate est ratio, ut divina voluntas amet necessariò suas divinas perfectiones, illud idem inquam motivum propter connexionem contingentem cum objectis creatis est ratio, ut divina voluntas circâ illa sit activè objectivè & terminativè indifferens & sibi ipsi ex infinitorum possibilium cumulo objecta determinet, vel acceptando volita, vel respuendo nolita; ità ut idem simplicissimus actus divinæ voluntatis absque ullâ diversitate perfectionis propter diversitatem volitorum & nolitorum à volitis volitio, à nolitis nolitio denominetur, in quâ indifferentiâ activâ ratio perfectissimæ libertatis nempe dominium & independentia actus ab objecto salvatur. Hæc sententia videtur fuisse S. Th. 1. Cont. Gentes cap. 83. ubi totam differentiâ & distinctionem actus divinæ voluntatis in quantum est necessarius, à seipso in quantum est liber constituit in habitudine ad objectum necessarium & habitudine ad objectum non necessarium. Verba ejus sunt: *Voluntas uno eodemque actu vult se & alia à se, sed habitudo ejus ad se est necessaria & naturalis, habitudo autem ejus ad alia est secundum convenientiam quandam non quidem necessaria & naturalis neque violenta aut innaturalis sed voluntaria.*

Obj. 1. Actus liber ex suâ ratione formali potest esse & non esse, atqui nihil divinum potest esse & non esse; ergo nihil divinum est actus liber.

R. Distinguendo maj. Actus liber ex suâ ratione potest esse & non esse aut subjectivè & passivè aut objectivè activè & terminativè Con. tantum subjectivè & passivè N. stant igitur simul in actu libero divinæ voluntatis necessitas & contingentia, necessitas subjectiva & contingentia activa, qua actus, qui ab æterno fuit & non potuit non esse, potuit tamen ab æterno velle quod noluit & nolle quod voluit.

Obj. 2. De essentia libertatis est terminatio contingens ad objectum volitum; nihil autem divinum potest esse terminatio contingens: cum terminatio contingens ad objectum volitum possit non esse.

ꝛ. Distinguendo probat mi. terminatio ad volitum contingens potest non esse subjectivè, quantum ad hoc, quod dicit in recto N. objectivè, quantum ad id quod subicit & connotat in obliquo Con.

Obj. 3. Voluntas divina est subjectivè libera; ergo etiam debet esse subjectivè indifferens.

ꝛ. Distinguendo sequelam debet esse subjectivè indifferens id est intrinsecè indifferens Con. debet esse subjectivè indifferens respectu subjecti vel actus voluntatis, qui potuerit esse vel non esse N. Voluntas divina, quæ est intrinsecè libera, est etiam intrinsecè indifferens non respectu actus voluntatis entitativè spectati, sed respectu objecti voliti, quod, quia non est necessarium, illam ità terminavit, ut potuerit non terminare.

Obj. 4. Si indifferentia divinæ libertatis se tenuit ex parte objecti; ergo poterit Deus nolle modò, quod ab æterno voluit, sicut de facto divina subsistentia potest terminare naturam humanam, quam ab æterno non terminavit, ità etiam divina voluntas poterit modò terminari ad producendum mundum novum, ad quem producendum non fuit ab æterno terminata.

ꝛ. Deum mutandum intrinsecè, si aliquid modo veller, quod noluit ab æterno juxta S. Th. hic Q. 19. 2. 7. O. ubi ita: *aliquis de novo dupliciter potest incipere aliquid velle, uno modo sic, quod de novo incipiat sibi illud esse bonum quod non est absque mutatione ejus alio modo sic, quod de novo cognoscat sibi illud esse bonum, cum prius hoc ignorasset, ex utroque capite est impossibile Deum de novo aliquid velle, siquidem tam substantia Dei, quam ejus scientia est omnino immutabilis;*

De Volunta
liberis; ergo Deu
voluit æterno,
voluntas, quod a
non fuit ab æter
de his voluisset
nolle produc
erunt esset Deo
fuit bonum, ve
æterno.

Q U
An in divini

DICO, Quod
rationes, ut
vel probet de quibus
non curat actiones crea
ventes, S. Th. hic
aut virtutes nullam in
sicut misericordia virtu
Probat 1. par. 1. q. 1.
est in Deo ente pe
tatem pertinent
nem (à qua aliqua
non peccandi non p
sunt) sunt perfec
gunt Deo live divi
libertas, magnifi
Dei debet sibi
sicut et voluntas ejus
cum divina provide
hanc vocat ver
omni intellectu o
derunt, ut duo die
formal etiam voluntati
malitiam hanc malum

DE VOLUNTATE & LIBERTATE DEI. 211
tabilis; si ergo Deus aliquid modo vellet, quod non voluit ab æterno, non mutaretur intrinsecè ex parte voluntatis, quod aliquis actus in Deo modo esset, qui non fuisset ab æterno, siquidem eodem actu, quo de facto voluisset mundum ab æterno producere, potuisset nolle producere, sed ex hoc, quod jam aliquod bonum esset Deo vel cognosceretur bonum, quod non fuisset bonum, vel non fuisset cognitum bonum ab æterno.

Q U Æ S T I O. IV.

An in divinâ voluntate sint virtutes virtualiter distinctæ?

DICO. *Quaedam virtutes morales sunt circa operationes, ut putà circa dationes & sumptus... nil prohibet hujusmodi virtutes in Deo ponere: non tamen circa actiones civiles sed circa actiones Deo convenientes, S. Th. hic Q 21. a. 1. ad 1. Sive in Deo dantur virtutes nullam involventes imperfectionem ut justitia misericordia virtualiter distinctæ.*

Probatur 1. pars: omnis perfectio simpliciter simplex est in Deo ente perfectissimo; atqui virtutes ad voluntatem pertinentes nullam involventes imperfectionem (à quâ aliquæ virtutes ad voluntatem pertinentes præscindi non possunt ut humilitas, religio, poenitentia) sunt perfectiones simpliciter simplices; ergo sunt in Deo sive divinâ voluntate, tales ex S. Th. sunt liberalitas, magnificentia & specialiter justitia quâ Deus reddit debitum sibi implendo in rebus id, quod sapientia & voluntas ejus habet, & debitum secundum ordinem divinæ providentiæ cuilibet creaturæ, & hanc justitiam vocat veritatem, in quantum per eam omnia divino intellectui commensurantur. Denique misericordia, quæ duo dicit materiale & formale, de formali est actus voluntatis, quo quis intendit alienam miseriam sublevare malum ab alio propulsando & bo-

num largiendo, & secundum hanc rationem competit Deo, de materiali est affectus passivus, quo quis dolet & tristatur de malo alterius eique condolet, & secundum hoc misericordia in Deo esse nequit. Licet autem quædam opera tribuantur justitiæ, eò quod in eis magis manifestetur justitia, & alia tribuantur misericordiam, quia in eis clariùs apparet misericordia, attamen in omnibus operibus invenitur misericordia, in quantum Deus omnibus dat esse quod habent, & justitia (de quâ plura 2. 2. Disput. XXI.) in quantum Deus dat omnibus entibus id, quod est conveniens suæ sapientiæ & bonitati.

2. *Pars probatur*: ex dictis de attributis in genere & de scientiâ Dei: quæ distinguuntur in creaturis ex genere suo eò quod habeant diversa specificativa formalia, distinguuntur in Deo virtualiter; atqui justitia, misericordia & cæteræ virtutes nullam involventes imperfectionem in creaturis habent diversa specificativa formalia & non tantum distinguuntur ex limitatione subjecti: alia est enim honestas sublevandi alienam miseriam, alia reddendi debitum ad æqualitatem &c.

Obj. Omnia attributa pertinentia ad lineam volitivam habent idem specificativum formale scilicet divinam bonitatem, ergo non distinguuntur virtualiter.

2. Sicut juxtâ superius dicta divinum intelligere varias habet lineas secundum diversas rationes intelligendi in essentiâ Dei unam quasi primordiale & alias particulares: ita diversæ sunt lineæ volitivæ, una quasi primordialis, quæ est ipsa voluntas prout consideratur divina bonitas absolutè & secundum se, alix ad eam nostro modo intelligendi consequentes prout eadem divina bonitas est ratio miserendi, debitum reddendi &c.

Q Quænam admittendæ sunt in divinâ voluntate affectiones?

De Volunta
re. Scilicet,
voluntate imperfecti
impulsionem, in
Hic. in Deo
delectatio: quia
de bono crea
turæ, sed etiam
formaliter posside
ntiam unitur; q
voluntatis circa bo
niam datur forma
lectatio omnium et
precludit a parte
a præcisi objecti
in præcisi vel abien
& desiderium abien
est de objecto tam p
nudentia in bonum
ins, an autem amoc
ur virtualiter, conso
olum distinguuntur
nificientia vilioris &
naria est, quod
torem formalem sui
qua ratio possit & c
formali quæ in amore
no formalis sub quâ,
veniam gaudi & dele
a. In Deo non datur
respectu bonorum
niam est circa bo
vita: formalite
omnium in se con
ter: equaliter boni
guntur. Scilicet: De

2. Solæ illæ, quæ in conceptu formali nullam involvunt imperfectionem; aliæ, quæ dicunt essentialiter imperfectionem, non nisi metaphoricè de Deo dicuntur.

Hinc 1. in Deo datur formaliter amor, gaudium & delectatio: quia Deus non tantum gaudet & delectatur de bono creato, prout eminenter in Deo continetur, sed etiam de bonitate increatâ, quam Deus formaliter possidet, & cui intimè & per summam identitatem unitur: gaudium enim & delectatio sunt actus voluntatis circâ bonum præsens & possessum; ergo etiam datur formaliter in Deo amor: quia omnis delectatio oritur ex amore; cui non obstat: quod amor præscindat à præsentia objecti; quia amor præscindit à præsentia objecti negativè non exigendo, ut objectum sit præsens vel absens, uti gaudium exigit præsentiam & desiderium absentiam, sed amor est indifferens, & est de objecto tam præsentem quam absentem; cum sit tendentia in bonum sive illud sit præsens, sive absens, an autem amor & gaudium in Deo distinguantur virtualiter, controversatur; pro negativâ est, quod solum distinguantur ratione diversorum objectorum, uti scientia visionis & simplicis intelligentiæ. Pro affirmativâ est, quod videantur habere diversam rationem formalem sub quâ sive diversum motivum: quia ratio possessi & consecuti se habet solum ut ratio formalis quæ in amore, in gaudio verò se habet ut ratio formalis sub quâ, & amor est principium vel causa virtualis gaudii & delectationis.

2. In Deo non datur formaliter desiderium nequidem respectu bonorum, quæ sunt extrâ Deum; quia desiderium est circâ bonum non habitum nec actu nec virtute, nec formaliter nec eminenter; atqui Deus omne bonum in se continet vel formaliter vel eminenter; ergo nullum bonum desiderare potest. Quando igitur SS. PP. dicunt: Deum desiderare nostram salutem,

loquuntur metaphoricè de desiderio secundum quid & quoad effectum : quia sicut Pater desiderans sanitatem Filii eidem de medico & sufficientibus mediis providet, ità Deus ex voluntate, quâ omnes amat & vult antecedenter consequi æternam beatitudinem, habet secundum quid desiderium : quia vult æternam beatitudinem, & omnibus confert vel offert media & auxilia sufficientia ad eandem ut non præsentem & ab omnibus nondum possessam.

3. In Deo non est propriè odium ; quia odium strictè dictum vult alteri malum ex displicentiâ personæ, sicut amor vult alteri bonum ex complacentiâ personæ ; ideoque ad odium requiritur, quod sit displicentia personæ & ex hâc illi malum velit ut malum, quod Deo respectu creaturæ convenire non potest, imprimis enim creatura non potest displicere Deo : *diligis omnia, quæ sunt, & nihil odisti eorum, quæ fecisti.* Sap. 11. v. 25. Deinde creaturæ non potest velle malum ut malum ; quia voluntas divina non potest ferri extrâ objectum suum, quod est divina bonitas ; nulli igitur vult malum, nisi ob bonitatem suam, vult peccatori pœnas, quatenus in illis relucet divina bonitas, ordo justitiæ, pulchritudo universi ; in pœnis enim duæ sunt rationes : nempe quod sint malæ subjecto cui infliguntur, & quod sint ostensivæ divinæ justitiæ & hoc modo vult illas divina voluntas.

4. In Deo non datur formaliter ira : quia ira est appetitus vindictæ cum spe ulciscendi ex tristitiâ procedens ; sed tristitia in Deo repugnat ; quamvis igitur in Deo detur vindicta, non tamen propriè datur ira sed metaphoricè & impropriè ut dicit S. Th. hic Q. 47. a. 1. ad 1. *Ira non dicitur in Deo secundum passionem animi, sed secundum iudicium justitiæ prout vult vindictam facere de peccato.*